

SAPIR-WHORF OCH DEN SPRÅKLIGA RELATIVISMEN

SPRÅKLIG RELATIVISM

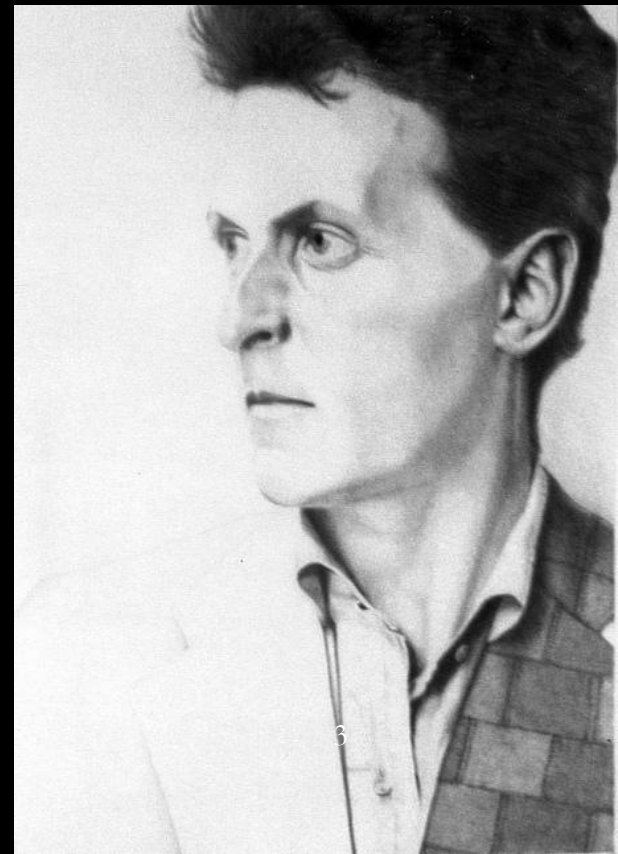

STYR SPRÅKET TANKEN?

”Mitt språks gränser är min världs gränser”

Ludwig Wittgenstein

SPRÅKLIG DETERMINISM

Språket styr tanken.

Den starkaste formuleringen – tanken att tänkandet, och därmed vår kunskap, helt styrs av språkets kategorier.

SPRÅKLIG RELATIVISM

Linguistic relativity.

Tanken att kognitiva processer kan påverkas av mönster i det språk en person talar.

Kan handla om väldigt olika grader av påverkan.

EDWARD SAPIR

1884-1939

Lärjunge till Franz Boas – arbetade med amerikanska ursprungsspråk.

Visade att historisk-lingvistiska principer gick att tillämpa lika väl på indianspråk som på europeiska eller asiatiska språk.

Klassificering av de amerikanska språken.

SAPIR OM SPRÅKLIG RELATIVISM

”Två språk är aldrig så lika att de kan anses representera samma sociala verklighet. De världar som olika samhällen lever i är skilda världar, inte bara samma värld med olika etiketter på [...] Vi ser och hör och upplever i övrigt som vi gör till stor del för att vårt samhälles språkvanor gör oss mottagliga för vissa tolkningsval.”

E. Sapir 1958 [1929]: 69

BENJAMIN WHORF

1897-1941

Utbildad kemiingenjör, arbetade med försäkringar(!)

Blev intresserad av språk och bytte karriär.

Dog relativt ung (44 år), och flera av hans skrifter publicerades efter hans död.

Myntade uttrycket språklig relativitet – i analogi med Einstein.

BENJAMIN WHORF

Inspirerades framför allt av hopi.

Eftersom mycket av det som i engelska är substantiv i hopi uttrycks med verb, kanske en hopitalare upplever världen mera som processer än som ting.

BENJAMIN WHORF OM SPRÅKLIG RELATIVISM

“Vi skär upp naturen, organiserar upp den i koncept, och tillskriver samtidigt betydelser, framför allt för att vi deltar i en överenskommelse om att organisera den på det sättet – en överenskommelse som gäller genom hela vår språkgemenskap och som kodifieras i mönstren i vårt språk.”

Benjamin Lee Whorf

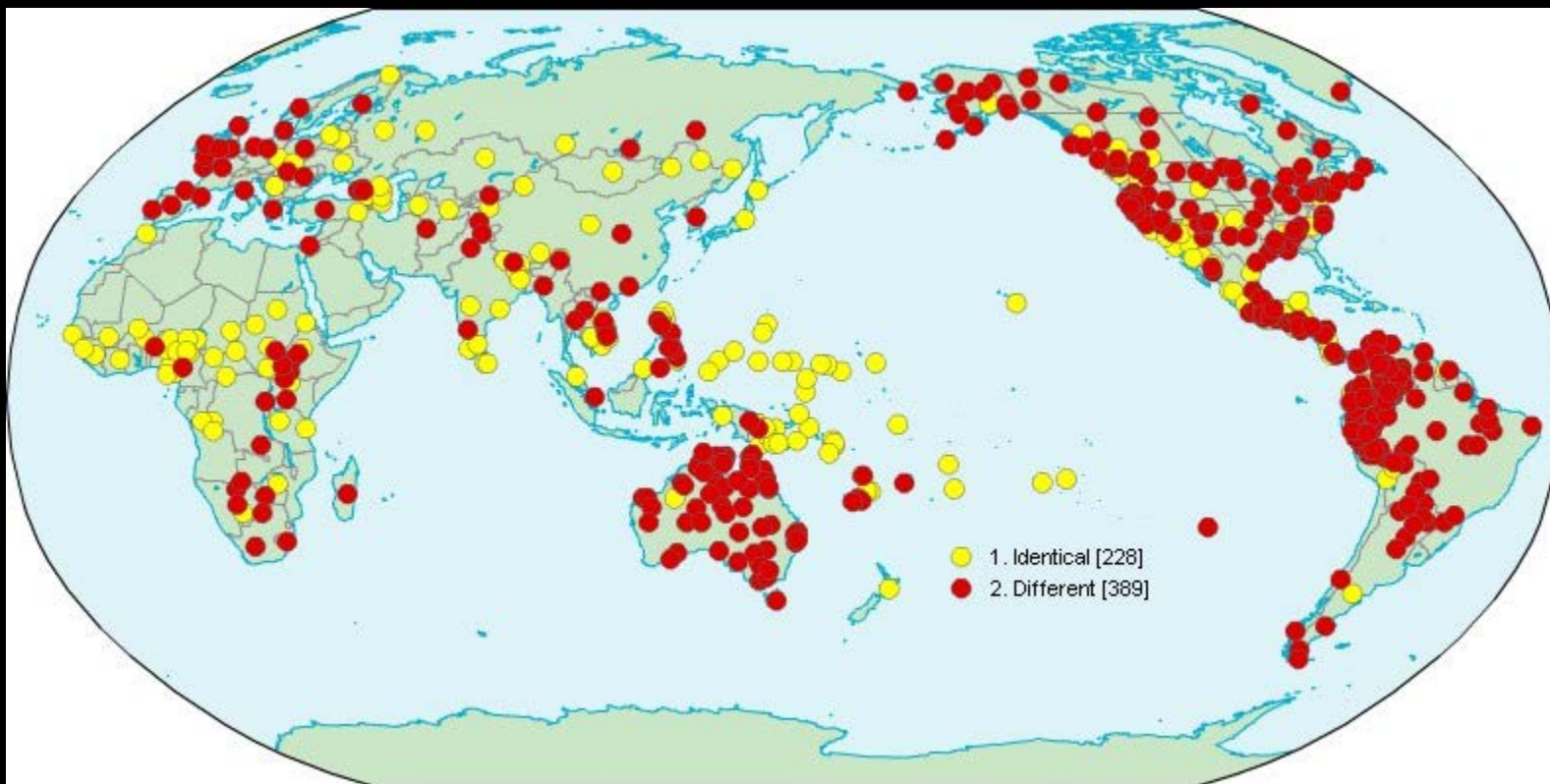
BENJAMIN WHORF OM SPRÅKLIG RELATIVISM

“Och varje språk är ett enormt system av mönster, skilt från andra, där de former och kategorier är kulturellt påbudna med vilka en person inte bara kommunicerar, utan även analyserar naturen, lägger märke till eller bortser ifrån relationer och fenomen, kanaliserar sitt tänkande, och bygger sitt medvetandes hus.”

Benjamin Lee Whorf

HAND OCH ARM

SPRÅKLIG RELATIVISM

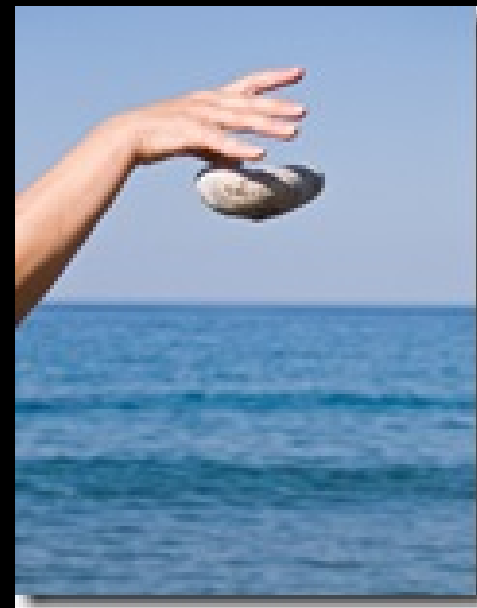
Svenska: Stenen faller

Kinesiska: Sten faller

Kwakwaka'wakw: Synlig-sten faller

Spanska: Sten (f) faller

Nootka: Den stenaar-nedåt

MISSUPPFATTNINGAR OM SPRÅK

Bland alla de dumheter som sägs om språk av folk som inte förstår bättre är sådana som inspireras av Sapir-Whorf kanske i majoritet.

Den förenklade bilden av språk som ligger till grund för sådana påståenden är logiskt ohållbar, och stämmer inte med det vi observerat om språk.

Det ovärdade språket på skolgården är det som förs vidare sedan i våldsbeteende
(Partiledarutlåt på TV4 1999-09-16)
 Alf Svensson
 partiledare

Language gave us the capacity to think abstractly. Because language is abstract, we can think abstractly

Fritz Neumeyer
 lingvist

Tyskarna har typ tio olika ord för ölsmake och typ fem olika ord för broderad skinnväst

Mannen på gatan

Det är med språket som tanken styrs

SvDs ledarsida
 2002-11-18

2002-11-18

LINGVISTISKA SAMLABBILDER
Nr. 264: Sapir-Whorf-varning

Mätningen är självfallet helt vetenskapligt genomförd med hjälp av en vanlig *Sappawhoffometer*!!!

PROBLEM MED SAPIR-WHORF

Grundläggande för sådana missuppfattningar är tanken att människor som talar andra språk i grunden är annorlunda, att de tänker annorlunda, har andra kategorier.

Men hur vet vi det? Språket är ju den enda källan vi har till att studera kategorier och mönster i hjärnan, och om det är det som orsakar skillnaden, blir allt cirkulärt.

Människor tänker olika eftersom deras språk är olika

Hur vet vi att de tänker olika?

Eftersom deras språk är så olika!

PROBLEM MED SAPIR-WHORF

Påverkar språket tanken – eller språket?

Nästan alla experiment är språkliga, i någon mån.

Ju mer språk används, desto tydligare blir effekterna i experiment

PROBLEM MED SAPIR-WHORF

Många oseriösa påståenden

Det är vanligt med korkade påståenden om språk som bygger på en stark Sapir-Whorf-hypotes.

Dessa sammanfaller ofta med en fördomsfull, värderande syn på olika språk.

Eskimåerna har inte 57 ord för snö!

ORD FÖR SNÖ

Franz Boas: Inuiterna (västgrönländska?) har fyra ord för snö, filipinska 13 ord för ris.

Benjamin Whorf: Inuiterna har sju ord för snö.

New York Times: 100-200 ord för snö!

Inuktitut är polysyntetiskt – det går att bilda väldigt långa ord...

PROBLEM MED SAPIR-WHORF

Skillnader överdrivs ofta

Man kan prata om saker man inte har något ord för.

Man kan vara uppmärksam på saker som inte markeras i språket, om man har anledning till det

GÅR DET ATT RÄDDA NÅGOT?

Samtidigt är det möjligt att samspelet mellan språk och tanke inte är helt enkelriktat. Men hur kan vi studera detta utan att gå vilse i ohållbara resonemang eller ohållbara hypoteser?

Det finns flera som försökt göra just det, på olika sätt, men för att argumentationen ska vara hållbar, så måste man kunna visa att talare av olika språk exempelvis:

observerar saker olika
kommer ihåg andra saker
löser problem på andra sätt

Och man måste göra det på ett sätt som utesluter att det är språket i experimentet som avgör resultatet.

THINKING FOR SPEAKING

Dan Isaac Slobin

”Does language shape thought” är för imprecist och svårt att tillämpa

Istället: ”thinking”, ”speaking” och ”thinking for speaking”

”Thinking for speaking” är språkligt tänkande – tänkandet som görs när man talar.

Alla språk kan uttrycka allt, men olika språk gör olika typer av observationer obligatoriska.

THINKING FOR SPEAKING

Dan Isaac Slobin

När vi talar formar vi tänkandet efter språkets kategorier

Språket styr tänkandet när vi använder språket

Följdfråga: Styr språket tänkandet när vi inte använder språket?

ARGUMENT FÖR SPRÅKLIG RELATIVISM

Spatiala relationer

Uppdelningar av världen

SPATIALA RELATIONER – TRE SYSTEM

Relativa – i förhållande till betraktaren – *höger, hitom*

Inherenta – i förhållande till det som beskrivs, inneboende egenskaper – *på framsidan*

Geocentriska – i förhållande till absoluta landmärken – *väster, åt floden till, skogsledes*

SPATIALA RELATIONER

Hur studerar man spatiala relationer?

Experiment- och eliciteringsmetoder

Frog story, pear story, enkäter

UPPDELNINGAR

Klassifierarsystem

”Långa objekt tändstickor”

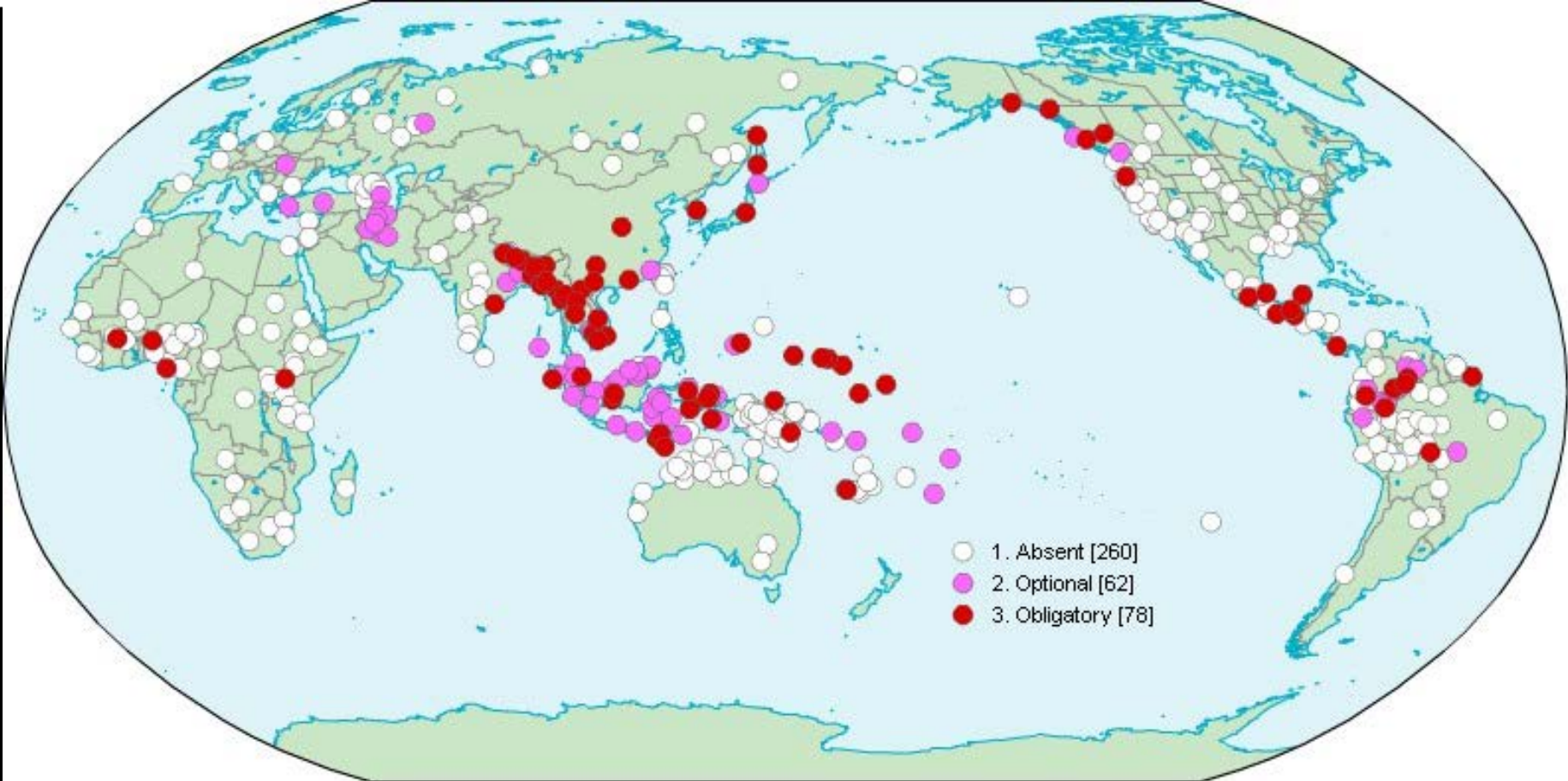
”Runda saker bollar”

”Två frukt bananer”

”Tre frukt äpplen”

UPPDELNINGAR - KLASSIFIERARE

MATERIAL ELLER FORM?

Lucy 1992, klassificering av objekt, efter form och material

	Form	Material
Engelska	12	1
Yukatek	2	8

Lucy, J. (1992). *Grammatical categories and cognition: A case study of the linguistic relativity hypothesis*. Cambridge, England: Cambridge University Press.

GENUS

“In German, a young lady has no sex, while a turnip has. Think what overwrought reverence that shows for the turnip, and what callous disrespect for the girl.”

Mark Twain, *The Awful German Language*

GENUS

svenska: ett litet bord, en liten stol, en liten flicka, en liten pojke

italienska: un piccolo bambino, una piccola bambina

tyska: ein kleiner Junge, eine kleine Prinzessin, ein kleines Kind

engelska: a little table / chair / boy / girl

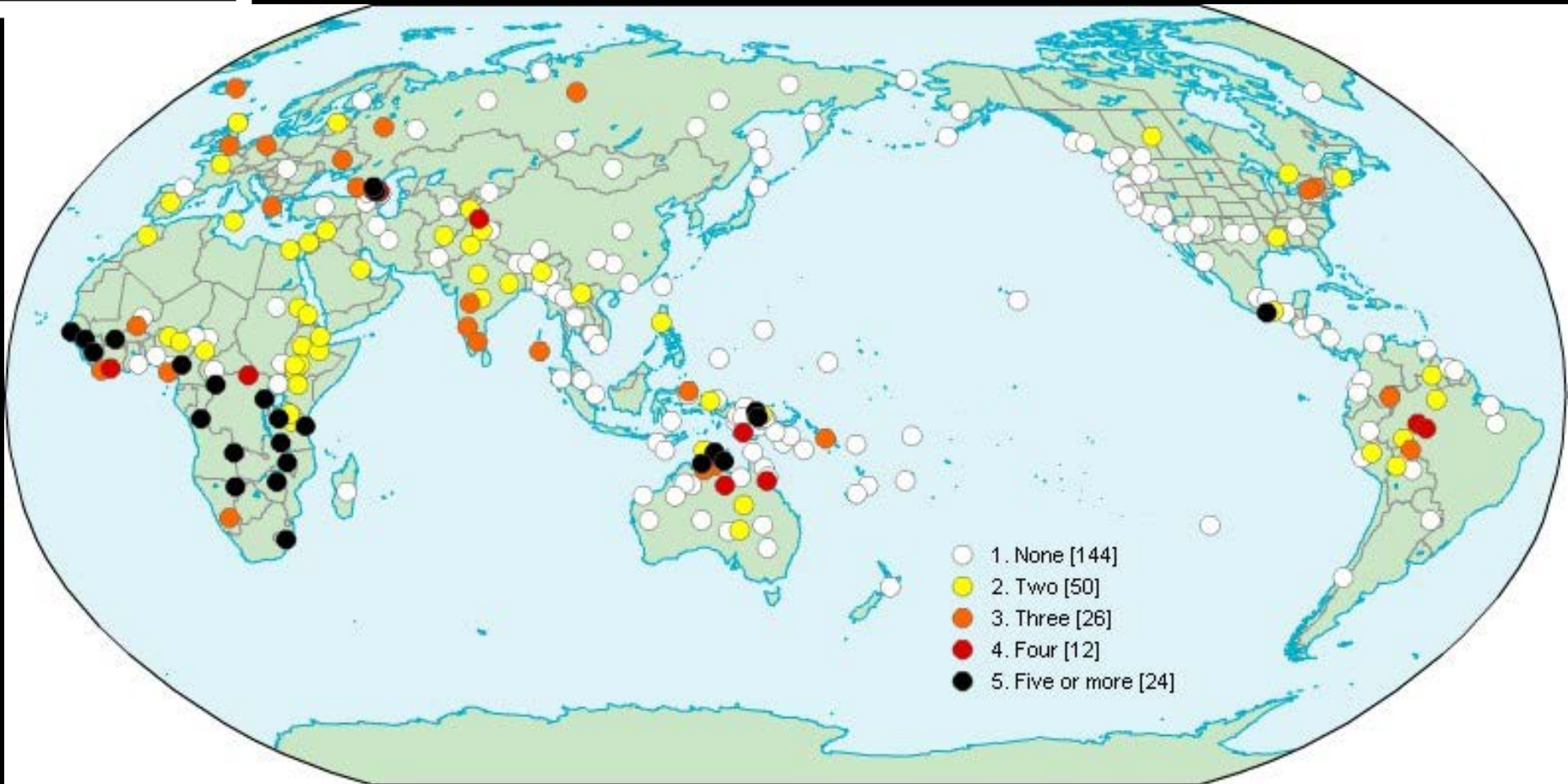
In French, each noun is either a boy or a girl, which means you've got a 50% chance of making a mistake that does not impact the ACTUAL meaning of your sentence, but which still makes you wrong. This is how French says "screw you" to every student of the language.

A green cartoon dinosaur, possibly a T-Rex, is shown in the bottom right corner of the text box, appearing to be speaking or gesturing.

(C) 2011 Ryan North

GRAMMATISKT GENUS I VÄRLDEN

GENUS

Sera et al. (1994) – spanska sjuåringar väljer “röster” för objekt i tecknade filmer (bord, stolar mm) enligt ordens genus.

Sera, M. D., Berge, C., & del Castillo Pintado, J. (1994). Grammatical and conceptual forces in the attribution of gender by English and Spanish speakers. *Cognitive Development*, 9, 261–292.

GENUS

Boroditsky, Schmidt, & Phillips (2003).

“Nämn tre adjektiv som du kommer på när du tänker på
‘en nyckel’ (alt. ‘en bro’).”
Försökspersoner: spansk- och tysktalande, *frågorna ställs på
engelska*

Boroditsky, L., Schmidt, L., & Phillips, W. (2003). Sex, Syntax, and Semantics. In Gentner & Goldin-Meadow (Eds.) *Language in Mind: Advances in the study of Language and Cognition*.

GENUS

NYCKEL

der Schlüssel / la llave

Tyska: mask. Adjektiv: *hard, heavy, jagged, metal, serrated, useful...*

Spanska: fem. Adjektiv: *golden, intricate, little, lovely, shiny, tiny*

BRO

die Brücke / el puente

Tyska: fem. Adjektiv: *beautiful, elegant, fragile, peaceful, pretty, slender*

Spanska: mask. Adjektiv: *big, dangerous, long, strong, sturdy, towering*

MERA LERA: SMAKPROV

Do people who speak different languages think differently?

Does learning shape the way you think?

Do polyglots think differently when speaking different languages?

Are some thoughts unthinkable without language

What is basic and how do we get to be so smart?

Is there intrinsic value in linguistic diversity?

ETHNOGRAMMAR

Påverkar kulturen språket – på ett djupare sätt än man tror?
Är det större skillnader på vad som uttrycks i språket än vi tror?

Evans – släktskap i australiska språk

Ankarformer av släktskapstermer i dameli

Everett - Pirahã

SLÄKTSKAP – AUSTRALISKA SPRÅK

Släktskapsrelationer är extremt viktiga i kulturen

Elaborerade system av släktskapstermer

”Dyadiska termer” – ibland med tre personer inblandade

SLÄKTSKAP – DAMELI

Relationer mellan män och kvinnor laddat område

Inget tabu mellan släktingar

Kvinnors namn tabu

Släktskapsrelationer viktiga

Speciella termer för att referera till någon annans släktingar – andra, tredje person

ETHNOGRAMMAR

Dan Everett

Andra kulturer, och andra språk, är mycket mer annorlunda än vi tror, men vi vet för lite om de verkligt annorlunda kulturerna.

